

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

БОВК А. О.,
аспірант кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
(Навчально-науковий інститут
гуманітарних і соціальних наук
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»)

УДК 349.41

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.4>

**КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ПРАВА НА ЗЕМЛЮ ДЛЯ УЧАСНИКІВ
БОЙОВИХ ДІЙ: ДЕКЛАРАЦІЯ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?**

У статті досліджується юридична природа, зміст та практична реалізація конституційних гарантій прав на землю для учасників бойових дій у контексті сучасних викликів, зумовлених збройною агресією проти України та запровадженням воєнного стану. Вихідним положенням є визнання України соціальною державою згідно зі ст. 1 Конституції України та її обов'язку забезпечувати соціальний захист військовослужбовців і членів їхніх сімей (ст. 17 Конституції України). У фокусі дослідження перебуває право на безоплатне отримання земельної ділянки як одна з форм соціального забезпечення захисників держави, що закріплено в Основному Законі, Земельному кодексі України, а також спеціальному законодавстві.

Конституційні гарантії прав на землю становлять основу для побудови ефективної, справедливої та стійкої системи правового регулювання земельних прав, зокрема й у контексті забезпечення прав учасників бойових дій, які потребують особливого соціального захисту. Обґрунтовано тезу про те, що конституційні гарантії земельних прав, закріплені у статтях 13, 14 та 55 Конституції України, виступають не лише декларативними нормами, а й фундаментом для формування правозастосовної практики. Утім, практична реалізація відповідних положень стикається з низкою проблем, зокрема відсутністю доступних земельних ресурсів, недостатнім нормативним регулюванням процедури надання земельних ділянок, бюрократичними та адміністративними перепонами, у тому числі із корупційною складовою. У роботі розглянуто основні законодавчі акти, що регулюють механізм надання земельних ділянок учасникам бойових дій, зокрема Земельний кодекс України, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» тощо. Зроблено висновок про необхідність оновлення нормативної бази відповідно до актуальних викликів та потреб військовослужбовців, а також впровадження дієвих правових і організаційних гарантій, які б забезпечували реальну, а не лише формальну, можливість реалізації права на землю. Попри формально закріплені конституційні гарантії, право учасників бойових дій на землю часто має декларативний характер. Це зумовлює необхідність нормативного, інституційного та адміністративного вдосконалення системи реалізації земельних прав для цієї категорії осіб.

Ключові слова: конституційні гарантії, право на землю, учасники бойових дій, соціальний захист, гарантії земельних прав, реалізація земельних прав.

Vovk A. O. Constitutional guarantees of the right to land for combatants: declaration or reality?

The article examines the legal nature, content and practical implementation of constitutional guarantees of the right to land for combatants in the context of modern challenges caused by armed aggression against Ukraine and the introduction of martial law. The starting point of the analysis is the recognition of Ukraine as a social state under Article 1 of the Constitution of Ukraine, as well as the state's obligation to ensure social protection for military personnel and their families, as stipulated in Article 17 of the Constitution. The focus of the study is the right to free land allocation as one of the forms of social security for the defenders of the state, a right enshrined in the Constitution, the Land Code of Ukraine, and other special legislation.

The constitutional guarantees of the right to land serve as a foundation for establishing an effective, fair, and sustainable legal framework for land rights regulation, particularly with regard to ensuring the rights of combatants who require special social protection. The article substantiates the thesis that the constitutional guarantees of land rights, as defined in Articles 13, 14, and 55 of the Constitution of Ukraine, are not merely declarative provisions but form the basis for practical legal application. However, the actual implementation of these guarantees faces numerous challenges, including a shortage of available land resources, insufficient regulatory clarity regarding land allocation procedures, and various bureaucratic and administrative obstacles, including corruption. The study examines the key legislative acts governing the mechanism of land allocation to combatants, including the Land Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection." It concludes that there is an urgent need to update the regulatory framework in line with current challenges and the evolving needs of military personnel, as well as to implement effective legal and institutional safeguards that would ensure not only a formal but also a practical realization of the right to land. Despite the formally established constitutional guarantees, the right to land for combatants often remains declarative in nature, highlighting the need for legal, institutional, and administrative improvements in the implementation system.

Key words: *constitutional guarantees, right to land, participants in hostilities, social protection, guarantees of land rights, implementation of land rights.*

Вступ. Відповідно до положень статті 1 Конституції України [1] держава визначається як соціальна, що означає її зобов'язання забезпечувати належні умови життя, добробут та соціальну захищеність громадян. Статус соціальної держави передбачає активне втручання держави у сфери соціального забезпечення, підтримки вразливих категорій населення, а також реалізацію політики рівного доступу до публічних благ.

Одним із фундаментальних обов'язків соціальної держави, закріплених на конституційному рівні, є зобов'язання держави забезпечувати соціальний захист громадян, які проходять службу у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Ця норма вказує на пріоритетність соціальних гарантій для осіб, які безпосередньо забезпечують національну безпеку, оборону, суверенітет і територіальну цілісність держави.

У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, яка розпочалася у 2014 році та набула нового етапу у 2022 році, проблематика соціального та правового захисту учасників бойових дій стала особливо гострою. Забезпечення гарантійних прав для цієї категорії громадян набуло не лише соціального, але й правового значення як форма державного визнання заслуг та жертви захисників Вітчизни.

Одним із ключових механізмів державної вдячності, передбаченим законодавством, є право учасників бойових дій на безоплатне отримання земельної ділянки. Це право має нормативне підґрунтя в Конституції України [1], Земельному кодексі України (далі – ЗК

України) [2], а також у спеціальних законах, зокрема у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [3]. Згідно з цими положеннями, учасники бойових дій можуть розраховувати на реалізацію права власності на землю як складової соціального захисту.

Втім, на практиці механізм реалізації вказаного права характеризується численними проблемами, серед яких особливо виокремлюються: дефіцит вільних земельних ділянок, недосконалість процедур розподілу землі, відсутність прозорих алгоритмів прийняття рішень на місцевому рівні, а також бюрократичні та корупційні перепони. Це спричиняє ситуацію, коли задеклароване право фактично не може бути реалізоване належним чином, що ставить під сумнів відповідність державної практики букві конституційних гарантій.

У цьому контексті постає нагальна потреба проаналізувати, чи відповідає чинна система реалізації земельних прав учасників бойових дій духу конституційних гарантій, або ж має місце ситуація, коли проголошене право є лише декларацією без належного механізму реалізації.

Аналіз сучасного стану досліджень. Окремі аспекти гарантій прав на землю, зокрема конституційно-правових, розглядалися у наукових роботах І. І. Каракаша, Р. С. Кіріна, М. В. Красової, В. В. Носіка, В. Д. Сидор, Т. Є. Харитонової та ін. [4; 5; 6; 7; 8, 9]. Деякі аспекти реалізації прав на землю учасниками бойових дій або ветеранів війни висвітлювалися у статтях Кузнецової М. Ю., Гресь Н. М., Горбачової К. М. [11], Коломійцевої Д. М., Саркісової Т. Б. [12], Харитонової Т. Є., Білошкурського М. М. [16].

Разом із тим, незважаючи на наявність таких наукових публікацій, зберігається потреба в ретельному аналізі оновленого законодавства, практики правозастосування для забезпечення необхідних гарантій щодо захисту прав на землю учасників бойових дій.

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідити зміст та обсяг конституційних гарантій щодо земельних прав учасників бойових дій, виявити основні проблеми правозастосування та запропонувати шляхи вдосконалення.

Результати дослідження. У загальнотеоретичному правознавстві гарантії розглядаються як сукупність юридичних засобів, умов та механізмів, за допомогою яких забезпечується реальне та ефективне здійснення суб'єктивних прав і свобод, що закріплені в нормативно-правових актах. У сфері земельного права гарантії виконують ключову роль у забезпеченні стабільності, передбачуваності та захищеності прав власників і користувачів земельних ділянок. Вони виступають необхідним інструментом практичної реалізації конституційного принципу верховенства права та охорони прав і свобод людини.

Гарантії земельних прав мають комплексний характер і закріплюються в різних галузях національного законодавства – передусім у конституційному, земельному, цивільному, адміністративному та іншому галузевому законодавстві. Особливу вагу мають саме конституційно-правові гарантії, які фіксують основоположні принципи правового регулювання відносин, пов'язаних із землею як об'єктом права власності, користування, охорони та управління. У цьому контексті під конституційно-правовими гарантіями слід розуміти закріплені на рівні Конституції України, а також у законах, що деталізують її положення, засади, які визначають правовий режим землі як основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави.

Термін «гарантія» має французьке походження (*garantie*) і в буквальному розумінні означає «забезпечення» або «порука». У юридичній практиці цей термін вживається для позначення інструментів правового забезпечення виконання зобов'язань, а також захисту законних інтересів суб'єктів права. У вітчизняному правовому полі концепт гарантій має фундаментальне значення, оскільки жодна правова норма не може бути ефективною без наявності механізмів її дії та контролю за виконанням. Таким чином, гарантії не лише супроводжують реалізацію прав, а й є запобіжником правопорушень і правового свавілля.

Юридичні гарантії земельних прав базуються передусім на конституційних положеннях, які визначають статус землі, принципи її використання та охорони, а також права і обов'язки громадян щодо цього ресурсу. Зокрема, стаття 13 Конституції України закріплює,

що земля, її надра, водні та інші природні ресурси є об'єктами права власності українського народу, а держава виступає гарантом захисту прав усіх суб'єктів права власності та господарювання. Відповідно до статті 14 Основного Закону, право власності на землю гарантується державою та реалізується виключно відповідно до закону [1]. Це означає, що будь-які дії щодо набуття, передачі чи обмеження прав на землю повинні ґрунтуватися на правових актах, які відповідають Конституції України.

Крім того, надзвичайно важливим є положення статті 55 Конституції України, яке гарантує кожному право на оскарження в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових осіб. Ця норма забезпечує не лише формальний, а й фактичний захист прав, у тому числі земельних, гарантуючи громадянам доступ до механізмів юридичного реагування у випадках порушення їхніх прав.

У преамбулі Конституції України [1] зазначено, що вона є Основним Законом держави, тобто правовим актом, який закладає фундаментальні засади суспільного ладу, включно з правовим регулюванням земельних відносин. Конституція виступає не лише нормативною основою вже сформованих правовідносин, але й створює передумови для правового врегулювання нових, перспективних сфер суспільного розвитку. У сфері земельного права вона відіграє системоутворюючу роль, оскільки формує базис для кодифікованого та поточного законодавства, а також визначає пріоритетні напрямки державної політики у цій галузі.

Отже, конституційно-правові гарантії прав на землю є ключовим елементом правового механізму забезпечення цих прав, що засвідчує фундаментальне значення Конституції України в системі національного земельного права, яке полягає насамперед у формуванні системи основоположних цінностей, спрямованих на запобігання проявам свавілля з боку публічної влади та забезпечення гарантій реалізації прав і свобод людини.

Слід зазначити, що узгоджене тлумачення конституційних норм як з боку фізичної особи, яка зазвичай очікує на підтримку в сфері соціального захисту, так і з боку органу публічної влади, уповноваженого реалізовувати відповідні заходи у межах своєї компетенції, є необхідною передумовою уникнення конфліктів, непорозумінь та судових спорів. Така спільність праворозуміння сприяє не лише справедливому розподілу суспільних ресурсів, а й підвищенню рівня довіри до держави як ключового інституту суспільного розвитку та правової стабільності.

Відповідно до статті 1 Конституції України [1] держава проголошена соціальною, що означає закріплення на конституційному рівні зобов'язання держави здійснювати дієву політику соціального захисту та забезпечення гідних умов життя своїх громадян. Такий статус вимагає від держави не лише декларативного визнання, а й реального впровадження соціально орієнтованої політики в різних сферах суспільного життя.

У цьому контексті положення статті 17 Конституції України [1] набувають особливої значущості, оскільки конкретизують один із ключових обов'язків соціальної держави – гарантування соціального захисту військовослужбовців. У вказаній нормі закріплено, що «держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей». Це положення має подвійне значення: по-перше, воно визначає пріоритетність турботи про осіб, які виконують державні функції щодо захисту суверенітету й територіальної цілісності країни; по-друге, воно формулює обов'язок держави створювати належну систему соціальних гарантій, пільг і компенсацій, що є формою реалізації принципу соціальної справедливості.

Таким чином, положення статей 1 і 17 Конституції України у взаємозв'язку формують правову основу для розробки й реалізації державної політики, орієнтованої на підтримку та захист тих категорій населення, які відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки та функціонування державності.

Так, під соціальний захист держави підпадають учасники бойових дій, якими, за ст. 5 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня

1993 р. [3] визнаються особи, що брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час. При цьому п. п. 1–23 ст. 6 згаданого закону конкретизовано перелік таких осіб (військовослужбовці, які проходили службу у періоди громадянської та Другої світової воєн, особи, які брали участь у всіх формах збройної боротьби за незалежність України у XX ст. та багато інших), паралельно вказавши на історичні події (рухи опору на тимчасово окупованій території, проведення антитерористичної операції, військова агресія РФ проти України тощо), що розцінюються як безпосередній захист Батьківщини.

Одним із ключових інструментів реалізації соціальної підтримки учасників бойових дій є право на безоплатне отримання земельної ділянки. Так, відповідно до п. 14 ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [3], учасники бойових дій мають право на першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва. Це право також закріплено у ст. 121 ЗК України [2], якою передбачено можливість для громадян, що мають статус учасника бойових дій, безоплатного отримання у власність земельних ділянок із земель державної або комунальної власності.

Як повідомив заступник Міністра у справах ветеранів України під час онлайн участі у круглому столі «Реалізація комплексного підходу до внутрішньої політики у ветеранській сфері у Львівській області: проблеми та перспективи», в Єдиному державному реєстрі ветеранів війни (ЄДРВВ) налічується вже понад 800 тисяч осіб, яким надано статус учасників бойових дій [10]. Слід розуміти, що всі ці громадяни мають право на відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва та городництва у першочерговому порядку. Разом з тим, після завершення війни, лише за попередніми розрахунками, очікується зростання цього значення до 5–6 млн. Така статистика наводить на думку про потенційний колапс системи вітчизняного соціального забезпечення. Ураховуючи об'єктивну прогресуючу кількість реципієнтів різних видів соціальної допомоги, у тому числі представників решти категорій питання матеріальних, технічних, фінансових й інших можливостей держави є вкрай важливе [11, с. 221].

Отже, варто усвідомлювати, що кількість пільговиків після завершення війни буде ще більшою. Разом з тим, обсяг земельного фонду, що підлягає передачі у власність громадян, не є безмежним. Крім того, слід враховувати законні інтереси інших категорій громадян щодо реалізації свого права на землю. У зв'язку з цим доцільно передбачити альтернативні шляхи реалізації пільг учасників бойових дій. Один із таких альтернативних варіантів, так звана процедура монетизації – грошова компенсація за земельні ділянки, на сьогодні вже застосовується в деяких містах (Київ, Львів) [12, с. 125].

Право на землю реалізується за ініціативою особи – шляхом подання заяви до відповідного органу місцевого самоврядування або органу виконавчої влади (залежно від форми власності на землю). До заяви додається графічний матеріал із бажаним місцем розташування ділянки, копія посвідчення учасника бойових дій та інші документи, що визначені процедурою розробки документації із землеустрою. Сам механізм реалізації права передбачає кілька етапів: подання заяви; отримання дозволу на розробку проєкту землеустрою; виготовлення проєкту землеустрою; його погодження та затвердження; державна реєстрація права власності.

Формально законодавчі гарантії виглядають достатньо чітко й спрямовані на забезпечення реалізації конституційного права на землю. Водночас, фактична реалізація цих гарантій стикається з численними труднощами, які ставлять під сумнів не лише доступність, а й ефективність самого механізму надання земельних ділянок.

Механізм реалізації цього права значною мірою покладається на органи місцевого самоврядування та залежить від наявності вільних земель. Проте, однією з найпоширеніших проблем є відсутність вільних земельних ділянок у межах населених пунктів, що фактично унеможлиблює реалізацію права в зручному для особи місці. Органи місцевого

самоврядування нерідко відмовляють у наданні земельної ділянки, мотивуючи це «відсутністю вільної землі», хоча належним чином не підтверджують або не публікують таку інформацію. Проте, слід зазначити, що земельним законодавством не встановлюються територіальні обмеження для громадян, які є учасниками бойових дій, на отримання земельної ділянки за місцем його проживання. У такому випадку ефективним є звернення з письмовим запитом до територіального органу Держгеокадастру України або до відділу містобудування та архітектури органу місцевого самоврядування про надання публічної інформації щодо наявності земель державної чи комунальної власності, не переданих до цього часу у власність або користування.

Як вказують Д. М. Коломійцева та Т. Б. Саркісова, пільга у вигляді першочергового відведення земельної ділянки, що поширюється на учасників бойових дій, скоріше за все є тільки соціальною відповідальністю влади, адже безоплатна передача земельних ділянок у власність учасникам бойових дій, виходячи з положень чинного законодавства, є правом, а не обов'язком органу виконавчої влади чи місцевого самоврядування [12, с. 124]. Проте, відповідно до абз. 2 ч. 6 ст. 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 р. [13] надавати земельні ділянки військовослужбовцям, батькам та членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби, а також звільненим з військової служби особам, які стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби, якщо вони виявили бажання побудувати приватні жилі будинки, є обов'язком органів місцевого самоврядування. «Першочерговість» у такому питанні слід розуміти як перевагу у розгляді клопотання про надання дозволу на розробку проекту землеустрою, поданого саме учасником бойових дій перед аналогічним клопотанням особи без особливого статусу.

Сучасна ситуація в Україні демонструє наявність суттєвих перешкод у практичній реалізації права учасників бойових дій на безоплатне отримання земельних ділянок. Запровадження воєнного стану істотно ускладнило механізми здійснення цього права. У ряді випадків відбувається фактичне зупинення процесу передачі земельних ділянок у власність, що знижує ефективність реалізації відповідних конституційних гарантій та ставить під сумнів спроможність держави забезпечити їх у повному обсязі.

Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24 березня 2022 р. [14] розділ X «Перехідні положення» ЗК України доповнено пунктами 27 і 28. У пункті 27 передбачено особливості земельних відносин під час воєнного стану, пункт 28 визначає деякі питання припинення або скасування воєнного стану в Україні в аспекті регулювання земельних відносин. Підпунктом 5 пункту 27 розділу X ЗК України визначено, що безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації забороняється. Водночас, згідно із змінами до вказаного пункту, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» від 19 жовтня 2022 р. [15], положення цього підпункту не поширюються на безоплатну передачу земельних ділянок у приватну власність власникам розташованих на таких земельних ділянках об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд), а також на безоплатну передачу у приватну власність громадянам України земельних ділянок, переданих у користування до набрання чинності ЗК України.

Отже, фактично, учасники бойових дій наразі не можуть оформити землю у власність, навіть якщо формально мають на це право. Такі обмеження поширюються на всю територію країни і залишатимуться чинними до скасування воєнного стану. Проте, встановленні обмеження не позбавляють права подати необхідні документи, що дозволяє вчасно заявити про свій намір щодо набуття прав на земельні ділянки. У такому випадку документи вже будуть підготовлені й зареєстровані, та після скасування обмежень справа вже буде у процесі. Крім

того, у випадку відмови чи бездіяльності з боку відповідних спеціально уповноважених органів, зберігається можливість звернення до суду за оскарженням таких дій.

Ще однією проблемою реалізації гарантованих Конституцією України земельних прав учасників бойових дій на практиці є корупційна складова в діях спеціально уповноважених суб'єктів державної влади, що зловживають своїми повноваженнями стосовно відведення земельних ділянок. Так, Т. Є. Харитонova та М. М. Білошкурський, досліджуючи питання корупційних ризиків при набутті та реалізації права власності на земельну ділянку учасниками бойових дій [16, с. 271], до основних способів корупційного правопорушення, яке може виникати під час реалізації прав учасників бойових дій на першочергове відведення земельних ділянок відносять: отримання неправомірної вигоди посадовою особою за переміщення на початок черги та якомога швидшого втілення права на відведення земельної ділянки учасника бойових дій чи особи, прирівняної до такого, яка надала хабар, а також торгівлю земельними ділянками шляхом відведення їх заздалегідь «призначеним» учасникам бойових дій чи особам, прирівняним до таких, які мають право на отримання цих земельних ділянок. Авторами запропоновано удосконалити механізми запобігання корупційним практикам у сфері реалізації права на земельну ділянку шляхом використання державних реєстрів та офіційних інформаційних систем, що містять дані про ветеранів війни, учасників бойових дій та прирівняних до них осіб, які мають законне право на позачергове отримання земельних ділянок.

Також, з метою забезпечення прозорості та відкритості цих процесів доцільним є надання відповідним реєстрам публічного статусу. Це дозволить здійснювати ефективний громадський та адміністративний контроль за процесом розподілу земель, зокрема, за дотриманням черговості, перевіркою відповідності пільгового статусу осіб, а також обґрунтованістю і законністю рішень про виділення земельних ділянок і кількості таких рішень стосовно однієї особи. Такий підхід сприятиме підвищенню довіри до державної політики у сфері соціального забезпечення військовослужбовців та зниженню ризиків зловживань.

Нарешті, пропонується враховувати й думку Р. С. Кіріна, згідно якої на міжнародному рівні ключовими складовими взаємодії між правами людини та довіллями визначені: – охорона довілля; – шкода довіллю; – збитки довіллю; – зобов'язання та обов'язки в галузі екологічних прав людини, а також запропоновано, в аспекті приписів ч. 1 ст. 50 Конституції України, дефініції «довілля» та «безпечне довілля» [17, с. 43–44].

Висновки. На підставі вищевикладеного можна зробити наступні узагальнення.

1. Встановлено, що права учасників бойових дій на землю, хоча й формально закріплені на рівні Конституції України та спеціального законодавства, фактично часто залишаються декларативними. Проблеми реалізації цих прав носять комплексний характер: від нормативних прогалин і управлінської недосконалості – до системної бездіяльності органів влади та недоступності відповідної інформації для самих учасників бойових дій.

2. Виявлено, що на практиці учасники бойових дій стикаються з відсутністю доступних земельних ресурсів, складністю оформлення права власності, бюрократичними бар'єрами, а також з нерівномірністю правозастосування у різних регіонах України. У результаті конституційне право на землю втрачає ознаки гарантованості та набуває умовного характеру, реалізація якого часто залежить не від чітко визначених правових процедур, а від суб'єктивних чинників, зокрема особистих зв'язків, сприятливого збігу обставин або навіть фінансової спроможності заявника.

3. Обґрунтовано, що вирішення цієї проблеми потребує не лише юридичних змін, а й політичної волі, інституційної відповідальності та суспільного консенсусу щодо поваги до захисників держави. Тільки за умови комплексного підходу гарантії земельних прав учасників бойових дій можуть стати не лише символічною подякою, а й реальним соціальним інструментом справедливості та відновлення гідності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України: прийнятий 25 жовтня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
3. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425.
4. Каракаш І. І. Щодо конституційних засад набуття і реалізації права власності на землю в Україні. *Конституційні засади аграрного, земельного та екологічного права: 20 років розвитку: матеріали «круглого столу»* (м. Київ, 27 травня 2016 р.) / за ред. М.В. Краснової, Т.О. Коваленко. Чернівці: Кондратьєв А.В., 2016. С. 81–85.
5. Кірін Р.С. Актуальні проблеми урбоекоекологічного права: монографія. НАН України. Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України». Київ, Дніпро: Журфонд., 2023. 351 с. DOI: <https://doi.org/10.35668/978-617-14-0043-6>
6. Краснова М. В. Правові аспекти гарантій прав на землю. *Вісник Київського національного ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Юридичні науки*. 2004. № 58. С. 99–107.
7. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: монографія. Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
8. Сидор В. Д. Загальна характеристика конституційних основ земельного права України. *Право і безпека*. 2010. № 4. С. 230–234.
9. Харитонova Т. Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса : Юридична література, 2016. 424 с.
10. Руслан Приходько. В Україні понад 800 тисяч осіб мають статус учасника бойових дій. URL: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/v-ukrayini-ponad-800-tisyach-osib-mayut-status-uchasnika-bojovih-dij-ruslan-prihodko>
11. Кузнецова М. Ю., Гресь Н. М., Горбачова К. М. Актуальні проблемні питання реалізації права на пільги як одного зі способів соціального захисту ветеранів війни в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 220–224.
12. Коломійцева Д. М., Саркісова Т. Б. Проблеми реалізації права на землю учасниками бойових дій та перспективи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 1. С. 123–127.
13. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24 березня 2022 р. *Урядовий кур'єр*. 14 квітня 2022 р. № 86.
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель: Закон України від 19 жовтня 2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 28. Ст. 97.
16. Харитонova Т. Є., Білошкурський М. М. Проблеми корупційних ризиків при набутті та реалізації права власності на земельну ділянку учасниками бойових дій та особами, прирівняними до них. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 269–272.
17. Кірін Р. С. Зелене відновлення промисловості як складова конституційного права на безпечне довкілля. *Наше право*. № 1, 2024. С. 34–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2024.1.4>

